

นวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อเพิ่มศักยภาพการแข่งขันทางการตลาดของกลุ่ม
วิสาหกิจข้าวหอมมะลิชุมชนบ้านโคกโพธิ์ ตำบลกันทรารมย์
อำเภออุษาคเนย์ จังหวัดศรีสะเกษ

**Innovation and Technology for Increase the Competitiveness in the
Markets of Jasmine Rice Ban Khok Phon Community Enterprise's,
Kanthararom Subdistrict, Khukhan District, Sisaket Province**

ศิริกมล ประภาสพงษ์

มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ

Sirikamol Praphatphong

Sisaket Rajabhat University, Thailand

Email: Sirikamol.p@sskru.ac.th

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัจจุบันด้านการตลาดและช่องทางการจัดจำหน่ายของกลุ่มวิสาหกิจข้าวหอมมะลิชุมชนบ้านโคกโพธิ์ 2) เพื่อศึกษารูปแบบการประยุกต์ใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยีในการเพิ่มศักยภาพการแข่งขันทางการตลาดกลุ่มวิสาหกิจข้าวหอมมะลิชุมชนบ้านโคกโพธิ์ 3) เพื่อพัฒนาระบบการตรวจสอบและติดตามกระบวนการผลิตข้าวหอมมะลิด้วย QR Code ของกลุ่มวิสาหกิจข้าวหอมมะลิชุมชนบ้านโคกโพธิ์ เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน คือ การวิจัยคุณภาพด้วยแบบสัมภาษณ์เชิงลึกจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 47 คน และการสนทนากลุ่มย่อย (Focus group) จำนวน 10 คน และใช้วิธีการอบรมเชิงปฏิบัติการและวิจัยเชิงปริมาณด้วยแบบสอบถามความพึงพอใจ จากกลุ่มตัวอย่างผู้เป็นสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจข้าวหอมมะลิชุมชนบ้านโคกโพธิ์ จำนวน 30 คน โดยการพัฒนาระบบการตรวจสอบและติดตามกระบวนการผลิตข้าวหอมมะลิด้วย QR Code ของกลุ่มวิสาหกิจข้าวหอมมะลิชุมชนบ้านโคกโพธิ์ นำข้อมูลที่ได้มาสรุปวิเคราะห์ผล และนำเสนอแบบพรรณนาความ

ผลการศึกษาพบว่า 1. สภาพด้านการตลาดและช่องทางการจัดจำหน่ายของกลุ่มฯ ยังผลิตข้าวในระดับครัวเรือนและการจำหน่ายผลผลิตอยู่ในระดับชุมชน และร้านค้าในชุมชนพื้นที่ใกล้เคียง เนื่องจากช่องทางจัดจำหน่ายยังมีจำกัดส่งผลให้กลุ่มฯ ต้องประสบปัญหาในการจำหน่าย เพื่อให้เกิดการเพิ่มมูลค่าของการผลิตข้าวหอมมะลิอินทรีย์ กลุ่มฯ จึงได้เข้าร่วมการผลิตข้าวในระบบ พีจีเอส (PGS) คือ ระบบ “ชุมชนรับรอง” 2. กลุ่มฯ ได้มีการใช้เทคโนโลยีฯ ในการจัดการระบบการทำงานโดยแอปพลิเคชันไลน์ ไว้เพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารของกลุ่มฯ ซึ่งสมาชิกกลุ่มฯ มีองค์ความรู้ในการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีด้านการตลาดอยู่ในระดับน้อย แต่มีความรู้ในการใช้งานอินเทอร์เน็ต อยู่ในระดับสูงที่สุด และสมาชิกกลุ่มฯ มีความรู้ในการนำเทคโนโลยีและนวัตกรรมระบบสารสนเทศมาใช้ในการประกอบธุรกิจของกลุ่มฯ อยู่ในระดับน้อยที่สุด และ 3. ได้มีการพัฒนาระบบช่องทางการตลาดด้วยระบบสารสนเทศประเภท Facebook และคิวอาร์โค้ด และประเมินความพึงพอใจของผู้ใช้ที่มีต่อการพัฒนาระบบการตรวจสอบและติดตามกระบวนการผลิตข้าวหอมมะลิด้วย QR

* วันที่รับบทความ: 11 มีนาคม 2563; วันที่แก้ไขบทความ: 10 พฤษภาคม 2564; วันที่ตอบรับบทความ: 17 พฤษภาคม 2564

Code ของกลุ่มฯ พบว่า เกษตรกรมีความพึงพอใจต่อการเข้าร่วมอบรมการพัฒนากระบวนการตรวจสอบและติดตามกระบวนการผลิตข้าวหอมมะลิด้วย QR Code อยู่ในระดับมาก และการเปิดโอกาสให้ซักถามและแสดงความคิดเห็น อยู่ในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ : นวัตกรรมและเทคโนโลยี; ศักยภาพการแข่งขันทางการตลาด; วิสาหกิจข้าวหอมมะลิชุมชนบ้านโคกโพธิ์

Abstracts

This research aimed to 1) Study the current conditions of marketing and distribution the channels of jasmine rice Ban Khok Phon Community Enterprise's 2) Study to the model of Application to innovation and technology into Increase the competitiveness in the markets of jasmine rice Ban Khok Phon Community Enterprise's 3) to develop monitoring system of jasmine rice production processes via QR Code of Jasmine rice enterprise group at Ban KhokPhon Community. This mixed method research was divided into qualitative research method with in-depth interview and collecting data from 47 key informants and conducted by collecting data from 10 people of focus group discussion and questionnaire regarding the condition of digital information technology of the community enterprise group and the explicit knowledge in applying information technology. The last method was conducted by using the workshop and quantitative research method with the satisfaction survey and collecting data from 30 members of Jasmine rice enterprise group using monitoring system development of jasmine rice production processes via QR Code of Jasmine rice enterprise group. These data were summarized, analyzed and presented in descriptive pattern.

The findings were: 1. Regarding the current condition in marketing and distribution channels of Jasmine rice enterprise group, it originated from farmers gathering in the community to have bargaining power of the rice price selling to the rice mills at a fair price for both parties. At present, the current marketing condition and distribution channels of the enterprise group are at the household production level. Also, the product distribution is at the level of community, rice mills and shops in the neighborhood due to the limitation of distribution channels that causes distribution problem leading to income shortage. In order to increase the value of organic jasmine rice production, the group has joined PGS system "Community Certified" which is a form of organic agriculture certification, 2. The group uses technology in the system management using the line application to exchange information of the group. The group members have explicit knowledge in applying marketing technology at a low level. When considering each item, it was found that the group members have knowledge in using the internet at the highest level and are able to applying technology and innovation of information system in business of the group at the least level, respectively and 3. The marketing channels were developed by information system via Facebook and QR code using the Facebook

page. The result of satisfaction survey on development of monitoring system and tracking production processes of Jasmine Rice via QR Code of Jasmine rice enterprise group was found that farmers satisfied to participate in training on the development of monitoring system of jasmine rice production processes via QR Code at high level. When considering each item, it was found that giving an opportunity to ask and comment was at the highest level.

Keywords: Innovation and Technology; Increase the Competitiveness in the Markets; Jasmine Rice Ban Khok Phon Community Enterprise

บทนำ

ในปัจจุบันการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชนได้มีการพัฒนาระบบการบริหารจัดการโดยการนำเทคโนโลยีและนวัตกรรมต่างๆ เข้ามาใช้เป็นกลยุทธ์สำคัญเพื่อนำมาพัฒนาขีดความสามารถของกลุ่มผู้ผลิตให้สามารถผลิตสินค้าที่ตรงกับความต้องการของผู้บริโภคได้อย่างรวดเร็วและสัมฤทธิ์ผลสูงสุด และระบบตลาดมีความเป็นสากลที่ทันสมัยมากขึ้น โดยหัวใจหลักของวิสาหกิจชุมชน คือ การก่อเกิดกระบวนการจัดการทุนของชุมชนอย่างสร้างสรรค์ เพื่อตอบสนองการพึ่งตนเองและความพอเพียงของครอบครัวชุมชน โดยมีเป้าหมายไม่ได้เพียงเพื่อการสร้างกำไรทางการเงินเพียงอย่างเดียว แต่รวมถึงกำไรทางสังคมที่ก่อให้เกิดความเข้มแข็งของชุมชนและความสงบสุขทางสังคมชุมชนนั้นๆ (เสรี พงษ์พิศ, 2546 : 83) เช่นเดียวกับแนวคิดของกลุ่มวิสาหกิจข้าวหอมมะลิชุมชนบ้านโคกโพธิ์ ตั้งอยู่ที่ตำบลกันทรารมย์ อำเภอยะรัง จังหวัดศรีสะเกษ เป็นกลุ่มวิสาหกิจผู้ผลิตข้าวหอมมะลิที่เกิดจากการรวมกลุ่มของคนในชุมชนบ้าน โคกโพธิ์ที่มีความสนใจร่วมกันในการที่จะพัฒนาการผลิตข้าวของประชาชนในหมู่บ้านโดยเน้นให้ชุมชนเกิดแนวคิดในการที่ริเริ่มพัฒนาคน พัฒนาวิธีคิด รวมทั้งแนวคิดในการพัฒนากระบวนการวิธีผลิตใหม่ สร้างเครือข่ายการผลิตในการแก้ปัญหาของชุมชน โดยเน้นการพัฒนาอาชีพ สร้างงาน สร้างรายได้ โดยใช้กิจกรรมการผลิตข้าวหอมมะลิเป็นตัวกลางในการขับเคลื่อนก่อให้เกิดการเกื้อกูลหนุนเสริมกันในการสร้างอำนาจต่อรองในการซื้อปัจจัยการผลิตและการจำหน่ายผลผลิตเป็นการช่วยเหลือเกื้อกูลกันเองภายในชุมชน แต่ในขณะเดียวกันกลุ่มฯ ยังคงประสบปัญหาหลายประการในกระบวนการผลิต อาทิ การบริหารจัดการด้านงานเอกสาร การจัดการคน รวมไปถึงการจัดการด้านเทคโนโลยีและนวัตกรรมการผลิตที่สำคัญในการที่จะนำมาช่วยขับเคลื่อนการดำเนินงานของกลุ่ม ดังนั้นการพัฒนาศักยภาพวิสาหกิจชุมชนด้วยเทคโนโลยีและนวัตกรรม ถือเป็นกระบวนการสำคัญที่จะทำให้วิสาหกิจชุมชนได้เรียนรู้ตนเองในด้านต่างๆ ได้แก่ ทิศทางวิสาหกิจชุมชน การวางแผนดำเนินการ การบริหารการตลาด การจัดการความรู้และข้อมูล การจัดการสินค้าหรือบริการ และการบริหารสมาชิกวิสาหกิจชุมชนและลูกค้า ซึ่งจะใช้เป็นเครื่องมือหลักทำให้ทราบศักยภาพของวิสาหกิจชุมชน (กรมส่งเสริมการเกษตร, 2557 : 13) ตลอดจนการนำเทคโนโลยีสารสนเทศและนวัตกรรมต่างๆ เข้ามาช่วยผลักดันให้เกิดมูลค่าเพิ่ม และเป็นเครื่องมือสำคัญในการเพิ่มขีดความสามารถของการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชน เพื่อการขยายฐานการผลิตของวิสาหกิจชุมชนให้เติบโตขึ้นอย่างมีประสิทธิภาพ และสร้างความเข้มแข็งให้กับกลุ่มวิสาหกิจชุมชน รวมทั้งเสริมสร้างระบบการจัดการองค์กรวิสาหกิจชุมชนให้มีความเข้มแข็ง ตลอดจนการสร้างควมมีส่วนร่วมสามารถพึ่งพาตนเอง และนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน โดยเฉพาะจังหวัดศรีสะเกษที่มียุทธศาสตร์การขับเคลื่อนจังหวัดในการแก้ไขปัญหาด้านปัญหาความยากจน และการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยมี

พันธกิจที่สำคัญคือ การส่งเสริมสินค้าเกษตรที่ได้มาตรฐานและปลอดภัย รวมทั้งสนับสนุนอุตสาหกรรมแปรรูปสินค้าเกษตร รวมถึงการผลักดันกลุ่มวิสาหกิจชุมชนข้าวหอมมะลิของจังหวัดศรีสะเกษ ให้เป็นฐานการผลิตข้าวคุณภาพดีในระดับประเทศที่ได้รับการยอมรับ และเป็นฐานการผลิตที่ดำเนินการส่งข้าวไปยังตลาดจำหน่ายข้าวหอมมะลิทั้งในประเทศและต่างประเทศ

ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้เล็งเห็นความสำคัญต่อการศึกษาสภาพการตลาดและช่องทางการจัดจำหน่ายของกลุ่มวิสาหกิจข้าวหอมมะลิชุมชนบ้านโคกโพธิ์ เพื่อค้นหารูปแบบที่เหมาะสมของกลุ่มในการประยุกต์ใช้นวัตกรรม และเทคโนโลยีในการเพิ่มศักยภาพการแข่งขันทางการตลาดกลุ่มวิสาหกิจข้าวหอมมะลิชุมชนบ้านโคกโพธิ์ เพื่อนำไปสู่การพัฒนากระบวนการตรวจสอบและติดตามกระบวนการผลิตข้าวอินทรีย์ด้วย QR Code ของกลุ่มวิสาหกิจข้าวหอมมะลิชุมชนบ้านโคกโพธิ์ ซึ่งกลุ่มวิสาหกิจควรจะเข้าใจ พื้นฐานส่วนประกอบของนวัตกรรมเทคโนโลยีการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ การนำมาประยุกต์ใช้ ที่จะทำให้การสื่อสารตราสินค้ามีประสิทธิภาพจากความเข้าใจความต้องการของผู้ซื้อ เพื่อตอบสนองความต้องการของผู้ซื้อ และสามารถนำวิสาหกิจชุมชนข้าวหอมมะลิให้ประสบความสำเร็จ โดยจุดมุ่งหมายที่สำคัญเพื่อการสร้างศักยภาพในการแข่งขันให้เพิ่มขึ้นต่อไปในอนาคต

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันด้านการตลาดและช่องทางการจัดจำหน่ายของกลุ่มวิสาหกิจข้าวหอมมะลิชุมชนบ้านโคกโพธิ์
2. เพื่อศึกษารูปแบบการประยุกต์ใช้นวัตกรรม และเทคโนโลยีในการเพิ่มศักยภาพการแข่งขันทางการตลาดกลุ่มวิสาหกิจข้าวหอมมะลิชุมชนบ้านโคกโพธิ์
3. เพื่อการพัฒนากระบวนการตรวจสอบและติดตามกระบวนการผลิตข้าวหอมมะลิด้วย QR Code ของกลุ่มวิสาหกิจข้าวหอมมะลิชุมชนบ้านโคกโพธิ์

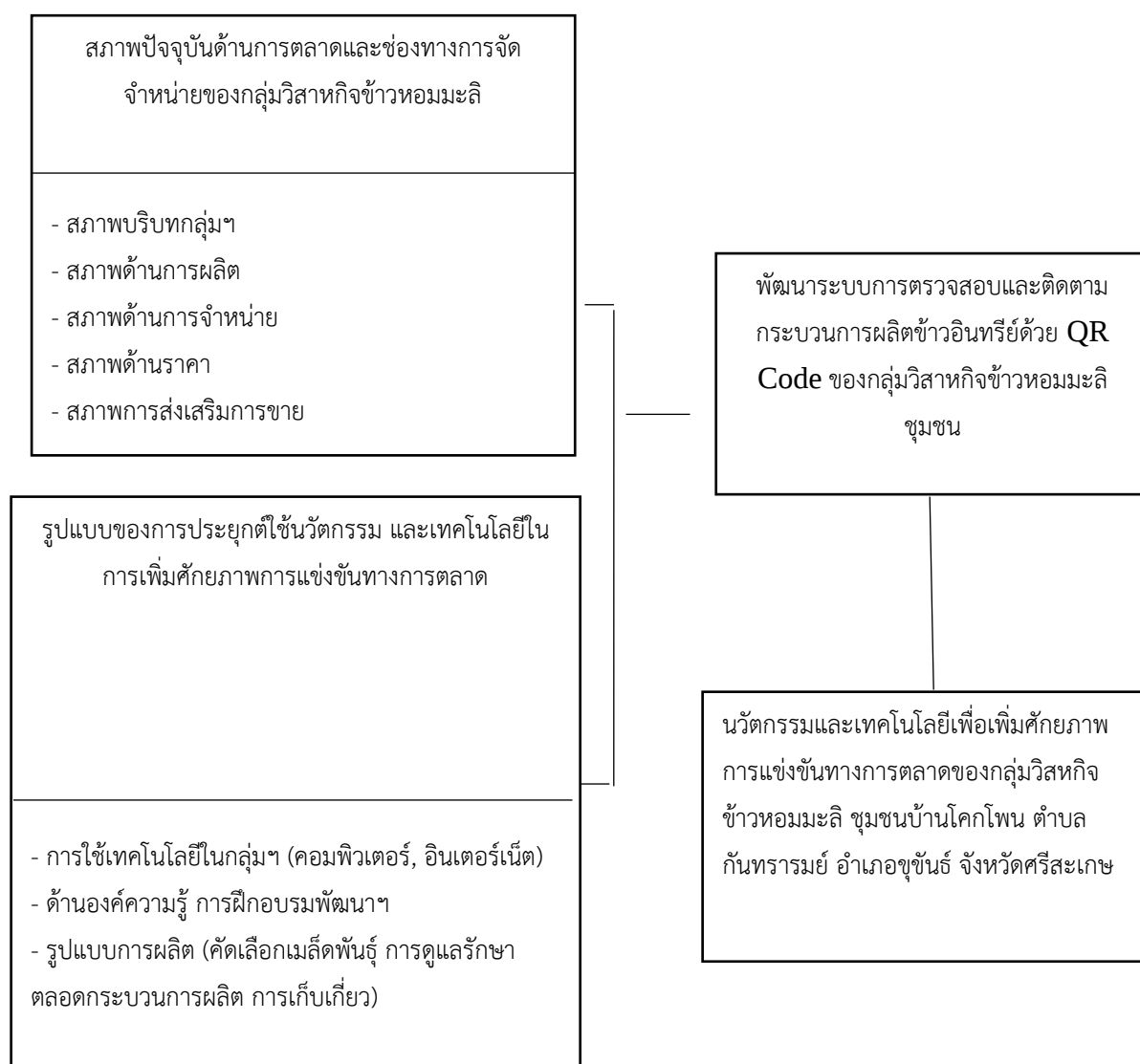
ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี ทั้งการวิจัยเชิงคุณภาพและการวิจัยเชิงปริมาณตามลำดับเวลาแบ่งเป็น 3 ระยะ เป็นเวลา 12 เดือน ตั้งแต่เดือน ตุลาคม 2561 ถึง เดือน กันยายน 2562 พื้นที่การศึกษาครั้งนี้ คือ บ้านโคกโพธิ์ ตำบลกันทรารมย์ อำเภอขุขันธ์ จังหวัดศรีสะเกษ มีประชากรทั้งสิ้น 948 คน และจำนวนครัวเรือนทั้งสิ้น 215 ครัวเรือน โดยการศึกษาแบ่งออกเป็น 3 ระยะ ดังนี้ ระยะที่ 1 เป็นวิธีการวิจัยคุณภาพด้วยแนวทางการสัมภาษณ์ (Interview guide) เพื่อทำการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) รวมจำนวน 37 คน ได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection) ในวัตถุประสงค์ที่ 1 สภาพการตลาดและช่องทางการจัดจำหน่ายของกลุ่มวิสาหกิจข้าวหอมมะลิหมู่บ้านโคกโพธิ์ ระยะที่ 2 กลุ่มเป้าหมายในการสนทนากลุ่มย่อย (Focus group) จำนวน 10 คน ในประเด็นสภาพการใช้งานสารสนเทศเทคโนโลยีดิจิทัลของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนฯ และองค์ความรู้ในการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ เพื่อให้ตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ในการศึกษาแบบของกลุ่มในการประยุกต์ใช้นวัตกรรม และเทคโนโลยีในการเพิ่มศักยภาพการแข่งขันทางการตลาดกลุ่มวิสาหกิจข้าวหอมมะลิชุมชนบ้านโคกโพธิ์ และระยะที่ 3 ใช้วิธีการอบรมเชิงปฏิบัติการและวิจัยเชิงปริมาณด้วยแบบสอบถามความพึง

พอใจ จากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นสมาชิกกลุ่มฯ จำนวน 30 คน เพื่อให้ตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 โดยการพัฒนา
ระบบการตรวจสอบและติดตามกระบวนการผลิตข้าวหอมมะลิด้วย QRCode ของกลุ่มวิสาหกิจข้าวหอมมะลิ
ชุมชนบ้านโคกโพธิ์ วิธีการวิเคราะห์เนื้อหาวิจัยเชิงคุณภาพ (Content Analysis) โดยการรายงานข้อค้นพบ
(Descriptive Methodology) การตีความหมาย (Interpretive Methodology) และสรุปผลแบบพรรณนา
ความ ในส่วนของการวิเคราะห์การวิจัยเชิงปริมาณทางสถิติ ค่าแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วน
เบี่ยงเบนมาตรฐานและนำเสนอเชิงพรรณนาความ (Descriptive)

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ในการวิจัยนี้ผู้วิจัยได้ใช้แนวคิดของศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ (2552 : 9) และโกสินทร์ ชำนาญพล
และสุดาใจ โล่ห์วนิชชัย (2562 : 130-138) มาเป็นกรอบแนวคิดการวิจัย ดังภาพที่ 1

แผนภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผลการวิจัย

1. สภาพด้านการตลาดและช่องทางการจัดจำหน่ายของกลุ่มวิสาหกิจข้าวหอมมะลิชุมชนบ้านโคกโพธิ์พบว่า

1.1 กลุ่มวิสาหกิจข้าวหอมมะลิชุมชนบ้านโคกโพธิ์เกิดจากการรวมตัวของเกษตรกรในชุมชนเพื่อให้เกษตรกรมีอำนาจต่อรองราคาข้าวในการจำหน่ายให้กับโรงสีผู้รับซื้อในราคายุติธรรมทั้งสองฝ่ายปัจจุบันสภาพปัจจุบันด้านการตลาดและช่องทางการจัดจำหน่ายของกลุ่มวิสาหกิจข้าวหอมมะลิชุมชนบ้านโคกโพธิ์ยังผลิตข้าวหอมมะลิในระดับครัวเรือนและที่เหลือนำไปจำหน่ายเพื่อเป็นรายได้หลักการจำหน่ายผลผลิตอยู่ในระดับชุมชนโรงสีในพื้นที่และร้านค้าในชุมชนพื้นที่ใกล้เคียงเนื่องจากช่องทางการจัดจำหน่ายยังมีจำกัดส่งผลให้กลุ่มฯต้องประสบปัญหาในการจำหน่ายทำให้ขาดรายได้เพิ่มขึ้นเพื่อให้เกิดการเพิ่มมูลค่าของการผลิตข้าวหอมมะลินิเวศน์กลุ่มได้เข้าร่วมการผลิตข้าวในระบบพีจีเอส (PGS) คือระบบ“ชุมชนรับรอง” เป็นระบบที่มีการรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์รูปแบบหนึ่งที่เป็นกรรับรองเกษตรกรที่เป็นสมาชิกของกลุ่มโดยองค์กรผู้ผลิตเองโดยระบบชุมชนรับรองนี้จะให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในระบบการตรวจรับรองมากกว่าระบบการตรวจรับรองแบบอื่นซึ่งรูปแบบการผลิตข้าวอินทรีย์พีจีเอสจะต้องมีการจัดตั้งคณะกรรมการตรวจสอบการผลิตข้าวอินทรีย์ในกลุ่มจำนวน 6 คนแบ่งเป็นคณะกรรมการผู้ตรวจประเมินแปลงจำนวน 3 คนและคณะกรรมการผู้รับรองการประเมินแปลงจำนวน 3 คนปัจจุบันกลุ่มวิสาหกิจข้าวหอมมะลิชุมชนบ้านโคกโพธิ์มีสมาชิกจำนวน 30 คนสมาชิกทุกคนต้องมีเอกสารการสมัครเข้าร่วมโครงการเกษตรพีจีเอสและเกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการต้องปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัดและต้องมีขั้นตอนการตรวจสอบติดตามประเมินผลตามข้อกำหนดที่เป็นกติการ่วมกัน

1.2 สภาพด้านผลิตภัณฑ์พบว่าประชาชนชุมชนบ้านโคกโพธิ์ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมที่หลากหลายแต่พืชเศรษฐกิจที่สำคัญคือข้าวขาวหอมมะลิพันธุ์ 105 และจำหน่ายข้าวหอมมะลิล่วงฤดูกาลเก็บเกี่ยวเป็นรายได้หลักและเนื่องจากสภาพพื้นที่นาเสื่อมโทรมทำให้การทำนาประสบกับปัญหาผลผลิตตกต่ำต่อมานโยบายรัฐได้มุ่งเน้นให้เกษตรกรมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบการทำเกษตรอินทรีย์และการเกษตรปลอดภัยมากขึ้นโดยชาวนาชุมชนบ้านโคกโพธิ์ส่วนหนึ่งเห็นว่าการทำนาแบบเคมีส่งผลเสียต่อสภาพแวดล้อมสุขภาพสร้างความเจ็บป่วยให้กับเกษตรกรผู้ผลิตรวมถึงผลผลิตที่ส่งไปยังผู้บริโภคไม่มีความปลอดภัยจึงรวมกลุ่มกันเพื่อปรับเปลี่ยนวิธีการผลิตข้าวในรูปแบบการทำนาอินทรีย์ในปีพ.ศ. 2559จดทะเบียนเป็นวิสาหกิจชุมชนโดยมุ่งเน้นดำเนินการให้เห็นเชิงประจักษ์เน้นการพัฒนาอาชีพทางการเกษตรพัฒนาประสิทธิภาพการผลิตลดต้นทุนเพิ่มคุณภาพผลผลิตเพิ่มรายได้เน้นการรวมกลุ่มการผลิตและการตลาดเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของเกษตรกรให้มีเศรษฐกิจครัวเรือนที่ดีขึ้นและพึ่งพาตนเองได้โดยปัจจุบันกลุ่มฯมีพื้นที่ในการผลิตข้าวหอมมะลิจำนวน 150 ไร่โดยผลิตภัณฑ์แบ่งออกเป็น 2 ประเภทคือ 1) จำหน่ายเมล็ดพันธุ์ข้าวในอดีตเกษตรกรในพื้นที่ประสบกับปัญหาการผลิตข้าวพันธุ์พื้นบ้านไม่ตอบสนองต่อการทำนาแบบใหม่และเกษตรกรไม่ให้ความสำคัญกับการคัดพันธุ์ข้าวทำให้ข้าวมีการปะปนเกิดการกลายพันธุ์กระทั่งส่งผลให้ผลผลิตและคุณภาพของข้าวต่ำลงต้องเปลี่ยนพันธุ์ข้าวปลูกและต้องไปหาซื้อเมล็ดพันธุ์จากภายนอกทำให้ต้นทุนการทำนาสูงขึ้นตามไปด้วยเพื่อเป็นทางเลือกและแนวทางปฏิบัติของเกษตรกรในชุมชนเกษตรกรรมชุมชนบ้านโคกโพธิ์จึงรวมตัวกันเป็นกลุ่มวิสาหกิจข้าวหอมมะลิชุมชนบ้านโคกโพธิ์โดยผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวหอมมะลิบรรจุกระสอบๆละ 20 กิโลกรัมและพัฒนาความรู้ด้านการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวและการผลิตข้าวหอมมะลิปลอดภัยจำหน่ายขึ้นโดยการจัดเก็บ

เมล็ดพันธุ์ข้าวสมาชิกจะดำเนินจัดเก็บในยุ้งฉางของตนเองโดยก่อนการจำหน่ายสมาชิกต้องนำเมล็ดพันธุ์ข้าวไปคัดคุณภาพพันธุ์ข้าวที่ศูนย์ก่อนการบรรจุลงกระสอบจำหน่ายและ 2) จำหน่ายแบบข้าวเปลือกโดยเมื่อผลิตเสร็จจะมีการจัดเก็บผลผลิตข้าวที่ผลิตต่างกันออกจากกันโดยข้าวที่ดำเนินการผลิตแบบปลอดภัยเมื่อต้องการจำหน่ายจะนำข้าวมาคัดเมล็ดพันธุ์ก่อนการจำหน่ายและไม่จัดเก็บรวมกับข้าวที่ผลิตในระบบอื่น และเมล็ดพันธุ์ข้าวที่คัดจะมีราคาที่สูงขึ้นจากราคามาตรฐานการผลิตทั่วไป

1.3 สภาพด้านการจัดจำหน่ายพบว่าช่องทางการจำหน่ายเป็นลักษณะการจำหน่ายมี 2 ประเภทคือ 1) วิธีการขายโดยตรงกับผู้ซื้อที่มารับซื้อในพื้นที่กลุ่มเป็นผู้จำหน่ายเองทางตรงโดยผู้ผลิตเป็นผู้จำหน่ายเองโดยลูกค้าอาจเป็นพ่อรับซื้อข้าวเปลือกหรือลูกค้ารายย่อยอื่นๆสามารถเข้ามาติดต่อขอซื้อเมล็ดพันธุ์ข้าวได้ที่กลุ่มโดยตรงซึ่งลัทธิเมล็ดพันธุ์ข้าวจะมีการนำมารวมกันที่ทำการกำนันตำบลกันทรารมย์เป็นศูนย์จำหน่ายชั่วคราวในปัจจุบันและหากลูกค้าต้องการซื้อจำนวนมากทางกลุ่มฯมีบริการส่งถึงปลายทางโดยมีข้อจำกัดคือระยะทางในการจัดส่งต้องอยู่ในบริเวณชุมชนและพื้นที่ใกล้เคียงที่ระยะทางไม่ไกลและ 2) จำหน่ายให้กับโรงสีในพื้นที่ส่วนใหญ่เกษตรกรจะจำหน่ายให้กับโรงสีในเขตตำบลกันทรารมย์โดยให้ราคาซื้อข้าวหอมมะลิในรูปแบบการปลูกแบบปลอดภัยในราคาที่สูงกว่าการผลิตในรูปแบบทั่วไปและจำหน่ายให้กับร้านรับซื้อข้าวทั่วไปในตำบลกันทรารมย์โดยโรงสีในพื้นที่ตำบลกันทรารมย์ได้ทำบันทึกข้อตกลง (MOU) กับจังหวัดศรีสะเกษในการออกใบรับรองมาตรฐานความปลอดภัยของเมล็ดพันธุ์ข้าวให้กับเกษตรกรในพื้นที่หากเกษตรกรได้รับใบรับรองมาตรฐานจะสามารถจำหน่ายข้าวเปลือกได้ในราคามาตรฐานอื่นที่สูงกว่าราคามาตรฐานทั่วไปซึ่งแตกต่างจากการผลิตข้าวด้วยสารเคมี

1.4 สภาพด้านราคาพบว่าการจำหน่ายผลผลิตที่เป็นข้าวหอมมะลิของกลุ่มฯแบ่งผลผลิตการจำหน่ายออกเป็น 2 ประเภทคือ 1) การจำหน่ายผลผลิตที่เป็นเมล็ดพันธุ์ข้าวหอมมะลิพันธุ์ 105 โดยหลังจากได้มีการคัดเมล็ดพันธุ์ข้าวให้ได้มาตรฐานและบรรจุลงในกระสอบซึ่งราคาจำหน่ายอยู่ที่กระสอบละ 600 บาท ปริมาณ 20 กิโลกรัมโดยจำหน่ายครั้งแรกกลุ่มฯจำหน่ายได้ประมาณ 200,000 บาทเม็ดเงินที่ได้จากการจำหน่ายกลุ่มได้นำมาจัดทำพื้นที่ในการรองรับการก่อสร้างโรงผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวและในส่วนของเกษตรกรนั้นมีรายได้จากการผลิตข้าวเฉลี่ย 54,000 บาทต่อปีโดยหากเกษตรกรในกลุ่มฯต้องการจำหน่ายในรูปแบบเมล็ดพันธุ์ต้องนำเมล็ดพันธุ์ข้าวไปตรวจมาตรฐานที่ศูนย์เฉลิมพระเกียรติฯจากนั้นหากผ่านมาตรฐานจะได้ใบรับรองและนามาบรรจุลงในกระสอบต่อไปโดยสมาชิกจะมีการจดบันทึกปริมาณการผลิตของตนเองและ 2) จำหน่ายในรูปแบบข้าวเปลือกเกษตรกรจะจำหน่ายที่โรงสีในพื้นที่ชุมชนโดยสามารถขายข้าวเปลือกในราคาที่สูงกว่าการผลิตในรูปแบบทั่วไปประมาณ 20 สตางค์ (ในกรณีของข้าวปลอดภัยยังไม่ใช่มาตรฐานข้าวอินทรีย์ข้าวอินทรีย์รับซื้อ กิโลกรัมละ 26 บาท) ราคาขายสูงสุดที่โรงสีและร้านรับซื้อข้าวทั่วไปในตำบลกันทรารมย์รับซื้ออยู่ที่ราคา 12 – 16 บาทต่อกิโลกรัมเมื่อเทียบกับราคาการผลิตทั่วไปที่ใช้สารเคมียังถือว่าราคารับซื้อต่ำกว่าเกณฑ์ที่กลุ่มฯคาดหวังไว้โดยคาดว่าจะสามารถจำหน่ายได้ในราคากิโลกรัมละ 18 บาท

1.5 สภาพด้านการส่งเสริมการขายกลุ่มวิสาหกิจข้าวหอมมะลิชุมชนบ้านโคกโพธิ์เป็นกลุ่มข้าวเพื่อการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวหอมมะลิพันธุ์ 105 ซึ่งอยู่ในช่วงการพัฒนาคุณภาพและการผลิตพันธุ์ข้าวไปสู่การผลิตแบบอินทรีย์เพื่อให้เกิดการพัฒนาด้านผลิตภัณท์ที่มีความหลากหลายมากขึ้นในการช่วยเพิ่มมูลค่าผลผลิตเพื่อให้เกษตรกรสามารถยกระดับเศรษฐกิจครัวเรือนและพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืนทั้งนี้ยังต้องอาศัยการจัดการด้านองค์ความรู้ในการช่วยส่งเสริมการขายและช่องทางการตลาดเพิ่มขึ้นให้กับกลุ่มฯโดยเครือข่ายให้การสนับสนุน

คือกลุ่มวิสาหกิจชุมชนข้าวหอมมะลิชุมชนบ้านโคกสูงและหน่วยงานเกษตรอำเภอมาช่วยแนะนำการผลิตข้าวอินทรีย์ในระยะปรับเปลี่ยนไปสู่อินทรีย์เพื่อให้ได้มาตรฐานภายใน 3 ปีซึ่งในปี 2562 นี้เป็นปีสุดท้ายในการชี้วัดความสำเร็จของการผลิตข้าวอินทรีย์ของกลุ่มฯเพื่อให้ได้ใบรับรองมาตรฐาน GAP ในการพัฒนาให้เป็นกลุ่มผลิตข้าวหอมมะลิอินทรีย์ต่อไปโดยการผลิตในปัจจุบันเป็นรูปแบบการผลิตข้าวปลอดภัยและเข้าสู่การผลิตข้าวหอมมะลิอินทรีย์ในระบบพีจีเอสคือระบบการผลิตที่ใช้ชุมชนรับรองและช่องทางการจัดการผลิตในรูปแบบพีจีเอสสามารถเพิ่มมูลค่าการจำหน่ายข้าวหอมมะลิให้กับเกษตรกรได้เพราะผู้บริโภคมีความเชื่อมั่นในระบบการผลิต

2. รูปแบบการประยุกต์ใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยีในการเพิ่มศักยภาพการแข่งขันทางการตลาดกลุ่มวิสาหกิจข้าวหอมมะลิชุมชนบ้านโคกโพธิ์ พบว่า

2.1 การนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาปรับใช้ในกระบวนการทำงานของกลุ่มประกอบด้วย

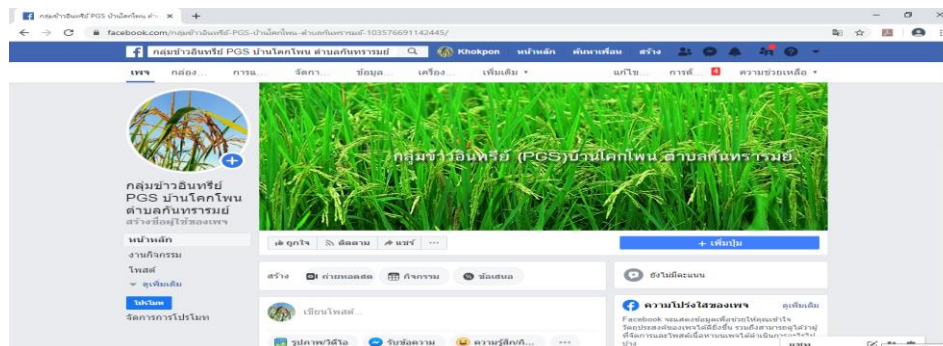
2.1.1) ระบบสารสนเทศประเภทแอปพลิเคชันไลน์จากการสัมภาษณ์ในด้านใช้ประโยชน์จากระบบสารสนเทศดังกล่าวพบว่าประธานและสมาชิกกลุ่มฯมีความรู้ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการทำธุรกิจออนไลน์ไม่เพียงพอประสานงานข่าวสารและองค์ความรู้ต่างๆภายในกลุ่มเท่านั้นและเพชบุ๊คเพื่อใช้งานโซเชียลติดต่อสื่อสารส่วนตัวซึ่งก็มีสมาชิกกลุ่มฯบางส่วนยังใช้โทรศัพท์ที่ไม่ใช่สมาร์ตโฟนทำให้ไม่สามารถใช้อินเทอร์เน็ตและเทคโนโลยีสารสนเทศต่างๆได้และในส่วนเรื่ององค์ความรู้ในการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดังกล่าวยังไม่สามารถเข้าถึงการใช้งานในรูปแบบเชิงธุรกิจพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์การใช้งานแอปพลิเคชันบนโทรศัพท์มือถือสมาร์ตโฟนส่วนใหญ่จึงเน้นที่การแลกเปลี่ยนข้อมูลกันนอกจากนี้ยังพบว่าสภาพการใช้งานเทคโนโลยีสารสนเทศของกลุ่มวิสาหกิจข้าวหอมมะลิชุมชนส่วนใหญ่ใช้โทรศัพท์มือถือสมาร์ตโฟนคิดเป็นร้อยละ 73.3 โดยทั้งหมดใช้โทรศัพท์มือถือในการติดต่อสื่อสารงานภายในกลุ่มวิสาหกิจฯซึ่งรูปแบบการสื่อสารข้อมูลในกลุ่มฯโดยใช้เทคโนโลยีสารสนเทศส่วนใหญ่คือการติดต่อผ่านสื่อออนไลน์เพชบุ๊คและไลน์คิดเป็นร้อยละ 73.3 และติดต่อโดยใช้โทรศัพท์มือถือโทรสื่อสารคิดเป็นร้อยละ 26.7 และเมื่อสัมภาษณ์เกี่ยวกับความรู้ด้านการใช้เทคโนโลยีเพื่อธุรกิจเช่นความรู้ด้านกฎหมายการขายผลิตภัณฑ์ออนไลน์การวางแผนเพื่อสร้างผลกำไรทางธุรกิจออนไลน์การถ่ายภาพเพื่อเผยแพร่สินค้าผ่านสื่อออนไลน์การจัดทำบัญชีรับ-จ่ายและการพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์เช่นการวิเคราะห์กลุ่มลูกค้าการจัดทำโฆษณาและการใช้สื่อสังคมออนไลน์เพื่อส่งเสริมการขายกลุ่มฯยังไม่มียังมีความรู้ที่เพียงพอในการพัฒนาศักยภาพการใช้ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศด้านการแข่งขันทางการตลาดและเมื่อสอบถามเกี่ยวกับองค์ความรู้ในการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศพบว่าสมาชิกกลุ่มฯมีองค์ความรู้ในการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศอยู่ในระดับน้อย ($\mu=2.30$, $\sigma = 0.80$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าสมาชิกกลุ่มฯมีความรู้ในการใช้งานอินเทอร์เน็ตอยู่ในระดับสูงที่สุด ($\mu = 2.73$, $\sigma = 1.11$) และสมาชิกกลุ่มฯมีความรู้ในการนำเทคโนโลยีและนวัตกรรมระบบสารสนเทศมาใช้ในการประกอบธุรกิจของกลุ่มฯอยู่ในระดับน้อยที่สุด ($\mu = 1.80$, $\sigma = .40$) 2.1.2) การจัดงานเอกสารบนคอมพิวเตอร์ระบบการจัดเก็บเอกสารของกลุ่มฯพบว่ากลุ่มได้มีการพัฒนาการจัดเก็บข้อมูลเอกสารในรูปแบบแฟ้มข้อมูลและจัดเก็บบนระบบคอมพิวเตอร์โดยการจัดเก็บข้อมูลของกลุ่มเกี่ยวกับข้อมูลโครงสร้างการบริหารงานของกลุ่มเพื่อให้ทราบบทบาทหน้าที่ของบุคคลในการบริหารจัดการกลุ่ม, การจัดเก็บข้อมูลคณะกรรมการผู้ตรวจประเมินแปลง, การจัดเก็บข้อมูลรายละเอียดสรุปผลการประเมินฟาร์มประจำปีซึ่งในแต่ละปีจะมีการประเมินคุณภาพแปลงการผลิตจำนวน 3 ครั้งต่อปีเพื่อตรวจสอบการทำแนวกันชน/การทำแนวป้องกันน้ำจากแปลงใกล้เคียงพร้อม

วิธีการแก้ไขหากแนวกั้นชนไม่ผ่านซึ่งแนวกั้นชนมีระดับความสูง 1 เมตรกว้าง 2 เมตรและบนพื้นที่แนวกั้นชนเกษตรกรบางรายอาจใช้วิธีการปลูกหญ้าเนเปียร์กล้วยพืชผักหรือไม้ยืนต้นเพิ่มก็ได้, กฎระเบียบข้อบังคับของกลุ่มแบ่งเป็นข้อบังคับกลุ่มและข้อย่อยที่เป็นกฎบังคับและข้อมูลมาตรฐานเกษตรฟิจิเอส

2.2 ด้านองค์ความรู้การฝึกอบรมพัฒนาเงื่อนไขการเข้าร่วมการทำเกษตรอินทรีย์ระบบฟิจิเอสสมาชิกในกลุ่มวิสาหกิจข้าวหอมมะลิชุมชนบ้านโคกโพธิ์ จะต้องเข้าร่วมการอบรมมาตรฐานเกษตรอินทรีย์และทำสัญญาปฏิบัติตามกฎกติกาการเข้าร่วมกิจกรรมสำคัญของกลุ่มฯ โดยหน่วยงานผู้ให้การสนับสนุนคือสำนักงานเกษตรอำเภอขุนยี่สำนักงานเกษตรจังหวัดศรีสะเกษเจ้าหน้าที่เกษตรตำบลในพื้นที่ท้องที่การบริหารส่วนตำบลกันทรารมย์ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการช่วยผลักดันให้กลุ่มวิสาหกิจข้าวหอมมะลิชุมชนบ้านโคกโพธิ์ฯ ได้เข้าร่วมอบรมพัฒนาศักยภาพการผลิตข้าวหอมมะลิอินทรีย์ด้วยระบบฟิจิเอสโดยหลักการสำคัญของการเข้าร่วมอบรมคือการขับเคลื่อนเกษตรอินทรีย์และพัฒนาการผลิตเกษตรอินทรีย์เป็นองค์รวมตลอดห่วงโซ่การผลิตการแปรรูปถึงการตลาดให้เป็นการเกษตรที่ทันสมัยมีนวัตกรรมมีการเชื่อมโยงการผลิตจากชนบทสู่ผู้บริโภคในเมืองโดยระบบต่างๆซึ่งโครงการฟิจิเอสอาจจำแนกแนวทางการพัฒนาได้ 3 แนวทางได้แก่ 1) จากความต้องการของตลาดหรือผู้บริโภคเป็นสิ่งที่กระตุ้นให้เกิดการผลิตซึ่งต้องมีผู้ประกอบการที่มีจิตสำนึกการค้าที่เป็นธรรมมาร่วมวางแผนการผลิตและการตลาดร่วมกับกลุ่มเกษตรกร 2) การให้บริการส่งเสริมสนับสนุนจากภาครัฐหรือองค์กรเช่นการดำเนินงานของรัฐตามแผนยุทธศาสตร์เกษตรอินทรีย์หรือจากองค์กรเอกชนที่ต้องการช่วยเหลือเกษตรกรเป็นต้นและ 3) ขับเคลื่อนจากเกษตรกรผู้ผลิตเองที่ต้องการพัฒนาคุณภาพชีวิตสิ่งแวดล้อมความมั่นคงทางอาหารเช่นแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงทำเพื่อครอบครัวและช่วยเหลือขายบริเวณใกล้เคียงหรือจำหน่ายภายในประเทศทำให้เกิดความยั่งยืนในการผลิตและการบริโภคอย่างแท้จริงโดยเกษตรกรผู้เข้าร่วมอบรมจะต้องเข้าใจถึงหลักการของเกษตรอินทรีย์ที่ยอมรับกันทั่วไปมีอยู่ 4 มิติคือสุขภาพ, นิเวศวิทยา, ความเป็นธรรมและการดูแลใส่ใจ

2.3 รูปแบบการพบารูปแบบการผลิตข้าวหอมมะลิอินทรีย์ของกลุ่มวิสาหกิจข้าวหอมมะลิชุมชนบ้านโคกโพธิ์มีระบบการผลิตตามหลักของฟิจิเอสทุกขั้นตอนมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ตั้งแต่การเลือกพื้นที่ปลูกการเลือกใช้พันธุ์ข้าวการเตรียมดินวิธีปลูกการควบคุมวัชพืชการเก็บเกี่ยวการสีโดยทุกขั้นตอนจะต้องจัดการภายใต้การผลิตในระบบฟิจิเอสเพื่อให้ผลผลิตสามารถตรวจสอบติดตามและประเมินผลผลิตได้

3. การพัฒนาระบบการตรวจสอบและติดตามกระบวนการผลิตข้าวหอมมะลิด้วย QR Code ของกลุ่มวิสาหกิจข้าวหอมมะลิชุมชนบ้านโคกโพธิ์ พบว่า การพัฒนาระบบการตรวจสอบและติดตามกระบวนการผลิตข้าวหอมมะลิด้วย QR Code ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านโคกโพธิ์ ผู้วิจัยได้ดำเนินการจัดฝึกอบรมให้ความรู้การประยุกต์ใช้ระบบสารสนเทศประเภท Facebook และคิวอาร์โค้ดโดยหลังดำเนินการฝึกอบรมเป็นที่เรียบร้อยแล้วปัจจุบันกลุ่มวิสาหกิจข้าวหอมมะลิชุมชนบ้านโคกโพธิ์ได้มีการพัฒนาระบบช่องทางการตลาดด้วยระบบสารสนเทศประเภท Facebook และคิวอาร์โค้ดโดยใช้ชื่อเพจ Facebook ว่า “กลุ่มข้าวอินทรีย์(PGS)บ้านโคกโพธิ์ตำบลกันทรารมย์” เพื่อใช้ในการประชาสัมพันธ์ข้อมูลกลุ่มและเพื่อติดต่อสื่อสารกับสมาชิกในกลุ่มและผู้บริโภคภายนอกผู้วิจัยใช้วิธีการบรรยายอบรมการสร้างเพจเฟซบุ๊กให้กับสมาชิกกลุ่มฯ จำนวน 30 คนเมื่อได้รูปแบบเพจแล้วขั้นตอนต่อไปคือบรรยายเรื่องการให้สมาชิกกลุ่มฯ ได้เลือกผู้ดูแลเพจเฟซบุ๊กเพื่อใช้ในการอัปเดตข้อมูลข่าวสารรูปภาพกิจกรรมของเพจและบรรยายวิธีการการจัดทำเพจเพื่อประชาสัมพันธ์ผลผลิตเพื่อจำหน่าย ดังภาพที่ 2

แผนภาพที่ 2 เพจกลุ่มข้าวอินทรีย์พีจีเอสชุมชนบ้านโคกโพธิ์

ต่อจากนั้นผู้วิจัยได้พัฒนาการเข้าถึงข้อมูลด้วยระบบ QR Code ให้กับกลุ่มด้วยการ Generate URL ของเพจไปที่เว็บไซต์ผู้ให้บริการที่ลิงค์ <https://www.hs3lzx.com/qrcode/> จะได้ QRCode ของกลุ่มมาเพื่อใช้งานต่อไปและหลังจากอบรมการประยุกต์ใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยีในการเพิ่มศักยภาพการแข่งขันทางการตลาดกลุ่มวิสาหกิจข้าวหอมมะลิชุมชนบ้านโคกโพธิ์ ดังภาพที่ 3

แผนภาพที่ 3 คิวอาร์โค้ดของกลุ่มวิสาหกิจข้าวหอมมะลิชุมชนบ้านโคกโพธิ์

ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปและสภาพปัญหาการผลิตข้าวหอมมะลินทรีย์ของสมาชิกกลุ่มพบว่า

3.1 สมาชิกที่เข้าร่วมอบรมส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงคิดเป็นร้อยละ 70 ส่วนใหญ่อายุ 46 -55 ปีคิดเป็นร้อยละ 80.0 ส่วนใหญ่จบการศึกษาในระดับประถมศึกษาคิดเป็นร้อยละ 50.0 เกษตรกรส่วนใหญ่ถือครองที่นาจำนวน 11 - 15 ไร่คิดเป็นร้อยละ 50.0 โดยเกษตรกรถือครองที่นาทำกินเฉลี่ย 16 ไร่ถือครองต่ำสุด 8 ไร่ถือครองมากที่สุด 40 ไร่และนำไปดำเนินงานผลิตข้าวอินทรีย์คนละ 5 ไร่ส่วนใหญ่ได้ผลผลิต 401 – 500 กิโลกรัมคิดเป็นร้อยละ 36.7 โดยคิดผลผลิตต่อไร่เฉลี่ย 490 กิโลกรัมผลิตได้ต่ำสุดอยู่ที่ 300 กิโลกรัมต่อไร่และผลิตได้มากที่สุดอยู่ที่ 850 กิโลกรัมต่อไร่เกษตรกรส่วนใหญ่มีจำนวนสมาชิกครัวเรือน 4 – 5 คนคิดเป็นร้อยละ 63.3 โดยสมาชิกครัวเรือนของเกษตรกรเฉลี่ยอยู่ที่จำนวน 4 คนสมาชิกครัวเรือนต่ำสุดอยู่ที่จำนวน 2 คนและสมาชิกครัวเรือนจำนวนมากที่สุดอยู่ที่จำนวน 6 คนเกษตรกรส่วนใหญ่มีจำนวนแรงงานครัวเรือน 1 - 2 คนคิดเป็นร้อยละ 76.7 โดยจำนวนแรงงานเกษตรในครัวเรือนเฉลี่ยจำนวน 2 คนจำนวนแรงงานในครัวเรือนต่ำสุดคือ

1 คนและจำนวนแรงงานในครัวเรือนจำนวนมากที่สุดคือ 3 คนเกษตรกรส่วนใหญ่มีประสบการณ์ทำนาต่ำกว่า 15 ปีคิดเป็นร้อยละ 70.0 โดยเกษตรกรมีประสบการณ์ในการทำนาเฉลี่ย 14ปีประสบการณ์ทำนาต่ำสุด 10 ปี และประสบการณ์ทำนามากที่สุด 22 ปีเกษตรกรส่วนใหญ่ใช้แรงงานครัวเรือน/เครื่องจักรคิดเป็นร้อยละ 86.7

3.2 ข้อมูลสภาพและปัญหาการผลิตข้าวของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวหอมมะลิอินทรีย์พบว่าเกษตรกรทั้งหมดปลูกข้าวพันธุ์ขาวดอกมะลิ 105 เกษตรกรส่วนใหญ่ใช้วิธีการเก็บเมล็ดพันธุ์ไว้ใช้เองคิดเป็นร้อยละ 80.0 เกษตรกรส่วนใหญ่ไม่นิยมทดสอบเมล็ดพันธุ์ข้าวก่อนปลูกคิดเป็นร้อยละ 76.7 เพราะเชื่อว่าปัจจัยหลักที่ทำให้ผลผลิตเพิ่มสูงขึ้นหรือลดลงคือสภาพดินฟ้าอากาศและคิดว่าการทดสอบเมล็ดพันธุ์ข้าวก่อนปลูกทำให้เสียเวลาในขณะที่เกษตรกรร้อยละ 23.3 จะทดสอบพันธุ์ข้าวก่อนปลูกเนื่องใช้วิธีการดำนาหว่านหากมีการทดสอบเมล็ดพันธุ์ข้าวก่อนปลูกจะทราบคุณภาพของเมล็ดพันธุ์ข้าวในปีนั้นๆว่าเมล็ดพันธุ์ข้าวยังคงมีคุณภาพที่ดีและพร้อมนำไปใช้ในการเพาะปลูกได้เกษตรกรทั้งหมดใช้แหล่งน้ำฝนตามฤดูกาลเนื่องจากการเพาะปลูกข้าวหอมมะลิอินทรีย์ต้องระวังเรื่องการปนเปื้อนในแหล่งน้ำแหล่งน้ำที่ใช้ได้จึงเป็นน้ำฝนตามฤดูกาลเท่านั้น เกษตรกรส่วนใหญ่ใช้ทุนตนเองในการผลิตคิดเป็นร้อยละ 80.0 เกษตรกรส่วนใหญ่ไม่มีปัญหาแรงงานคิดเป็นร้อยละ 83.3 โดยปัญหาแรงงานที่พบคือเครื่องจักรในการผลิตไม่เพียงพอต่อช่วงเวลาเก็บเกี่ยวซึ่งแก้ปัญหาด้วยวิธีการใช้แรงงานครัวเรือนในการเก็บเกี่ยวรอไปก่อนเกษตรกรส่วนใหญ่ไม่มีปัญหาเงินทุนคิดเป็นร้อยละ 83.3 โดยหากบางปีเงินทุนหมุนเวียนไม่เพียงพอต่อการผลิตข้าววิธีแก้ปัญหาคือการกู้เงินธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธกส.) เกษตรกรส่วนใหญ่ไม่มีปัญหาพันธุ์ข้าวคิดเป็นร้อยละ 76.7 โดยหากบางปีพันธุ์ข้าวที่เก็บไว้ไม่เพียงพอต่อการผลิตและพันธุ์ข้าวไม่ได้คุณภาพวิธีการแก้ไขคือซื้อจากเครือข่ายและเพื่อนสมาชิกในกลุ่มฯ เกษตรกรส่วนใหญ่ไม่พบปัญหาดินในการเพาะปลูกคิดเป็นร้อยละ 86.7 และหากและมีปัญหาดินในการเพาะปลูกเนื่องจากสภาพดินเสื่อมเพราะก่อนหน้านี้จะทำเกษตรอินทรีย์เคยทำนาด้วยสารเคมีมาก่อนทำให้สภาพดินมีความเสื่อมโทรมมากแก้ปัญหาด้วยวิธีการใช้ปุ๋ยอินทรีย์บำรุงดินและไถกลบวัชพืชที่ให้แร่ธาตุในดิน เกษตรกรส่วนใหญ่ไม่มีปัญหาวัชพืชในนาข้าวคิดเป็นร้อยละ 60.0 หากมีปัญหาคือใช้วิธีการตัดใบวัชพืชจะโตไม่ทันสามารถเพิ่มผลผลิตข้าวในพื้นที่นาหว่านได้ด้วยเนื่องจากใบข้าวและวัชพืชที่ตัดออกจะถูกย่อยสลายเป็นปุ๋ยอินทรีย์ให้กับข้าวเป็นอย่างดีช่วยลดการแข่งขันของวัชพืชทำให้ต้นข้าวสูงสม่ำเสมอและแตกกอได้ดีเกษตรกรส่วนใหญ่ไม่มีปัญหาโรคและแมลงในนาข้าวคิดเป็นร้อยละ 76.7 เกษตรกรส่วนใหญ่ไม่มีปัญหาเกี่ยวกับปุ๋ยอินทรีย์คิดเป็นร้อยละ 83.3 หากมีไม่เพียงพอวิธีการแก้ไขคือซื้อจากเครือข่ายผู้ผลิตหรือสมาชิกในกลุ่มฯ เกษตรกรทั้งหมดไม่มีปัญหาเกี่ยวกับวัสดุอุปกรณ์และไม่มีปัญหาการจำหน่ายคิดเป็นร้อยละ 76.7 โดยเกษตรกรทั้งหมดไม่มีปัญหาเรื่องราคาเพราะเกษตรกรส่วนใหญ่นิยมปลูกข้าวอินทรีย์ไว้บริโภคไม่ได้จำหน่ายคิดเป็นร้อยละ 73.3

3.3 ความพึงพอใจต่อประเมินประสิทธิภาพและความพึงพอใจของผู้ใช้ที่มีต่อการพัฒนาระบบการตรวจสอบและติดตามกระบวนการผลิตข้าวหอมมะลิด้วย QR Code ของกลุ่มวิสาหกิจข้าวหอมมะลิชุมชนบ้านโคกโพท พบว่า

ตารางที่ 1

ข้อมูล	μ	σ	แปล ความหมาย
1. ความเหมาะสมของวัน	3.57	.50	มาก
2. ความเหมาะสมของเวลา	3.73	.78	มาก
3. ความเหมาะสมของสถานที่	3.73	.74	มาก
4. ความเหมาะสมของรูปแบบและขั้นตอนของกำหนดการ	3.67	.75	มาก
5. สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของโครงการ	4.13	.81	มาก
6. ความรอบรู้ในเรื่องที่บรรยาย	3.80	.71	มาก
7. การสร้างบรรยากาศและการถ่ายทอดความรู้	3.77	.43	มาก
8. คู่มือ เอกสาร - สื่อประกอบการบรรยาย	3.53	.50	มาก
9. การเปิดโอกาสให้ซักถามและแสดงความคิดเห็น	4.39	.49	มาก
10. ความชัดเจนในการตอบข้อซักถาม	3.73	.45	มาก
11. ได้รับความรู้จากการเข้าร่วมโครงการฯ	3.87	.62	มาก
12. ได้รับประโยชน์และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้	4.23	.67	มาก
13. ท่านมีความพึงพอใจในการเข้าร่วมโครงการโดยภาพรวม	4.10	.60	มาก
รวม	3.86	.62	มาก

จากตารางที่ 1 ข้อมูลความพึงพอใจต่อประเมินประสิทธิภาพและความพึงพอใจของของกลุ่มตัวอย่างที่เป็นเกษตรกรที่มีต่อการพัฒนาระบบการตรวจสอบและติดตามกระบวนการผลิตข้าวหอมมะลิด้วย QR Code ของกลุ่มวิสาหกิจข้าวหอมมะลิชุมชนบ้านโคกโพธิ์ จำนวน 30 คน พบว่า มีความพึงพอใจต่อการเข้าร่วมอบรมการพัฒนาระบบการตรวจสอบและติดตามกระบวนการผลิตข้าวหอมมะลิด้วย QR Code อยู่ในระดับมาก ($\mu = 3.86, \sigma = .62$) เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า การเปิดโอกาสให้ซักถามและแสดงความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด ($\mu = 4.39, \sigma = .49$) รองลงมาคือการได้รับประโยชน์และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ ($\mu = 4.23, \sigma = .67$) และความพึงพอใจต่อคู่มือเอกสารสื่อประกอบการบรรยายอยู่ในระดับน้อยที่สุด ($\mu = 3.53, \sigma = .50$) ตามลำดับ

อภิปรายผลการวิจัย

ผู้วิจัยได้เลือกประเด็นสำคัญนามาอภิปรายผล ดังนี้

1. สภาพบริบทกลุ่มวิสาหกิจข้าวหอมมะลิชุมชนบ้านโคกโพธิ์ โดยกลุ่มฯ มีการปฏิบัติตามข้อกำหนดกติการ่วมกันในการผลิตข้าวหอมมะลิในระบบฟิชีเอส โดยการปฏิบัติตามข้อกำหนดดังกล่าวจะทำให้เกษตรกรผู้ผลิตข้าวอินทรีย์มั่นใจได้ว่า การทำผลิตข้าวอินทรีย์จะส่งผลดีต่อสุขภาพของผู้ผลิตและผู้บริโภคนอกจากนี้ยัง

รักษาสมดุลธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมด้วย และเกษตรกรได้ลงมือในการปฏิบัติเป็นการเพิ่มพูนองค์ความรู้ในการทำการเกษตรอินทรีย์อย่างจริงจัง และเสริมสร้างศักยภาพของกลุ่มฯ ในการผลิตข้าวอินทรีย์ให้ได้ตามมาตรฐานที่พีจีเอสกำหนด และเกษตรกรผู้ผลิตข้าวหอมมะลินทรีย์ในระบบพีจีเอสสามารถพึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืนตามวิถีชุมชนของเกษตรอย่างแท้จริง สอดคล้องกับ สรธรรม เกตตะพันธ์ และคณะ (2561 : 333-354) กล่าวว่า เกษตรอินทรีย์ในระบบพีจีเอสเป็นระบบการทำการเกษตรที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม และเกษตรกรที่ได้ที่เรียนรู้การทำการเกษตรในระบบนี้ที่ได้ปฏิบัติจริง ส่งผลให้สุขภาพของเกษตรกรผู้ผลิตดีขึ้น ที่เคยมีสารพิษตกค้างในเลือดเกินเกณฑ์ที่มาตรฐานกำหนดและอยู่ในสภาวะเสี่ยงลดลง ซึ่งเกษตรกรแสดงทัศนคติที่ดีต่อพีจีเอสในการเป็นเครื่องมือช่วยส่งเสริมให้เกษตรกรมีคุณภาพชีวิตดีขึ้น เป็นการเพิ่มขีดความสามารถของชุมชนเกษตรกรฐานราก บนพื้นฐานความโปร่งใส พึ่งพาตนเองได้ และมีความยืดหยุ่นต่อสถานการณ์ต่าง ๆ ตามบริบทที่แตกต่างกันจัดเป็นผลกระทบเชิงบวกต่อการทำการเกษตร ซึ่งเป็นวิถีชีวิตของสมาชิกชุมชนอย่างแท้จริง นอกจากนี้ผู้วิจัยยังพบว่า

1.1 สภาพด้านผลิตภัณฑ์ พบว่า ประชาชนชุมชนบ้านโคกโพธิ์ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมที่หลากหลาย แต่พืชเศรษฐกิจที่สำคัญ คือ ข้าว โดยข้าวที่นิยมปลูก คือ ข้าวขาวหอมมะลิพันธุ์ 105 และจำหน่ายข้าวหอมมะลิหลังฤดูการเก็บเกี่ยวเป็นรายได้หลัก สภาพพื้นที่นาเสื่อมโทรม ทำให้ผลผลิตจากการทำนาประสบกับปัญหาผลผลิตตกต่ำ ต่อมานโยบายรัฐได้มุ่งเน้นให้เกษตรกรมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบการทำการเกษตรอินทรีย์ และการเกษตรปลอดภัยมากขึ้น โดยชาวนาชุมชนบ้านโคกโพธิ์ส่วนหนึ่งเห็นว่าการทำนาแบบเคมีส่งผลเสียต่อสุขภาพ สร้างความเจ็บป่วยให้กับเกษตรกรผู้ผลิต รวมถึงผลผลิตที่ส่งไปยังผู้บริโภคไม่มีความปลอดภัย จึงรวมกลุ่มกันเพื่อปรับเปลี่ยนวิธีการผลิตข้าวในรูปแบบการทำนาอินทรีย์และจดทะเบียนเป็นวิสาหกิจชุมชน โดยมุ่งเน้นดำเนินการให้เห็นเชิงประจักษ์ เน้นการพัฒนาอาชีพทางการเกษตร พัฒนาประสิทธิภาพการผลิต ลดต้นทุน เพิ่มผลผลิตเพิ่มคุณภาพผลผลิต พัฒนามาตรฐานการผลิตเพิ่มมูลค่าผลผลิตเพิ่มรายได้เน้นการรวมกลุ่มการผลิตและการตลาดเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของเกษตรกรให้มีเศรษฐกิจครัวเรือนที่ดีขึ้นและพึ่งพาตนเองได้ โดยปัจจุบันกลุ่มมีการจำหน่ายเมล็ดพันธุ์ข้าวและข้าวเปลือก โดยข้าวที่ปลูกก่อนจะนาเข้าสู่ระบบพีจีเอสนั้น เกษตรกรได้เริ่มการทำนาโดยปฏิบัติตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง ด้วยการส่งเสริมการใช้สารอินทรีย์ลดการใช้เคมีในการปลูก นอกจากจะสามารถช่วยลดภาระค่าใช้จ่ายของประเทศที่สูญเสียไปกับการนำเข้าสารเคมีทางการเกษตร ยังทำให้เกิดประโยชน์อย่างยิ่งกับเกษตรกร คือ ช่วยลดต้นทุนการผลิตเพิ่มผลผลิตต่อพื้นที่ให้สูงขึ้น เป็นการเพิ่มศักยภาพการแข่งขันด้านราคาในตลาดข้าว รวมไปถึงสุขภาพอนามัยที่แข็งแรงขึ้นทั้งแก่เกษตรกรและผู้บริโภคเอง สอดคล้องกับ วิรลพัชร บางปลากด (2562 : 838-853) กล่าวว่า แนวคิดการพึ่งตนเองเป็นหนึ่งในหลักการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เน้นใช้ภูมิปัญญาของตนเองหรือชุมชนดั้งเดิมที่มีการสั่งสมคิดค้นของชุมชนเองถือเป็นทุนทางสังคมในการพัฒนาชุมชน การทำเกษตรอินทรีย์เป็นการพึ่งตนเองคือการลดต้นทุนเท่ากับผลกำไร การลดต้นทุนทางด้านปุ๋ยเคมี สารเคมี พลังงาน ทำให้ลดรายจ่ายในครัวเรือนลดการใช้ทรัพยากรลงจนเกิดเป็นกำไร กำไรทางการดำเนินชีวิตและความเป็นอยู่ที่ยั่งยืนพึ่งตนเองด้านเศรษฐกิจลดรายจ่ายที่ไม่จำเป็นลง เพิ่มรายได้ให้แก่ตนเองและชุมชนได้ สร้างอาชีพ มูลค่าเพิ่มของผลผลิตทางการเกษตรยกระดับคุณภาพชีวิตของเกษตรกรและชุมชนทั้งทางด้านสิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ สังคม และสุขภาพให้ดีขึ้น

1.2 สภาพด้านการจัดจำหน่าย พบว่า ช่องทางการจำหน่ายเป็นลักษณะการจำหน่ายมี 2 ประเภท คือ

1) วิธีการขายโดยตรงกับผู้ซื้อที่มารับซื้อในพื้นที่ กลุ่มเป็นผู้จำหน่ายเองทางตรงโดยผู้ผลิตเป็นผู้จำหน่ายเอง โดยลูกค้าอาจเป็นพ่อรับซื้อข้าวเปลือก หรือลูกค้ารายย่อยอื่นๆ สามารถเข้ามาติดต่อขอซื้อเมล็ดพันธุ์ข้าวได้ที่กลุ่มโดยตรง ซึ่งลิตภัณฑ์เมล็ดพันธุ์ข้าวจะมีการนำมารวมกันที่ทำการกำนันตำบลกันทรารมย์ เป็นศูนย์จำหน่ายชั่วคราวในปัจจุบัน และหากลูกค้าต้องการซื้อจำนวนมากทางกลุ่มฯ มีบริการส่งถึงปลายทางโดยมีข้อจำกัดคือ ระยะทางในการจัดส่งต้องอยู่ในบริเวณชุมชน และพื้นที่ใกล้เคียงที่ระยะทางไม่ไกลจะเห็นได้ว่ากลุ่มฯ ยังมีอุปสรรคในด้านช่องทางการจัดจำหน่ายที่ยังมีข้อจำกัดทั้งด้านระยะทาง และช่องทางการจัดจำหน่ายซึ่งกลุ่มฯ ต้องได้รับการพัฒนาให้เกิดศูนย์ฯ จำหน่ายผลผลิตโดยหลักสำคัญของการดำเนินงานได้อย่างเข้มแข็งคือ กลุ่มต้องมีผู้นำที่ดี สมาชิกกลุ่มต้องให้ความร่วมมือในการวางแผนเชิงธุรกิจและทำงานอย่างเป็นระบบ จึงจะเกิดการพัฒนาย่างต่อเนื่องและยั่งยืน นอกจากนี้กลุ่มฯ ต้องได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานในท้องถิ่นด้านองค์ความรู้ในด้านต่างๆ อาทิ การเพิ่มมูลค่าสินค้า การตลาด การประชาสัมพันธ์ การเงิน และการทำบัญชี การดำเนินการเหล่านี้ต้องอยู่บนพื้นฐานที่สอดคล้องกับนโยบายของหน่วยงานรัฐ หน่วยงานท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องจึงจะช่วยเสริมหนุนให้กลุ่มฯ สามารถพัฒนาได้อย่างยั่งยืน และทำให้กลุ่มฯ ก้าวสู่ความสำเร็จ สอดคล้องกับจิตติพัฒน์ จำเริญเจือ และวิภาวี กฤษณะภุติ (2557 : บทคัดย่อ) กล่าวว่า การพัฒนาการจัดการงานกลุ่มของศูนย์ฯ ต้องมีการวางแผนการจัดตั้งและการจัดการกลุ่ม การวางแผนการผลิตและจัดทำแผนธุรกิจ การจัดการการผลิตและการเพิ่มมูลค่าสินค้า การตลาด การประชาสัมพันธ์ จัดทำแผนการเงิน และการจัดทำแผนเกี่ยวกับบัญชี สำหรับปัจจัยที่มีต่อความสำเร็จในการจัดการศูนย์ฯ คือ การมีผู้นำที่ดี ความสามัคคีของสมาชิก การมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่ม นโยบายภาครัฐ การสนับสนุนจากหน่วยงานและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งเป็นแนวทางในการพัฒนาศูนย์ฯ สู่ความยั่งยืน และ 2) โรงสีรับซื้อในตำบลกันทรารมย์ และอำเภออุษาคเนย์ ส่วนใหญ่เกษตรกรจะจำหน่ายให้กับโรงสีในเขตตำบลกันทรารมย์ โดยให้ราคาซื้อข้าวเปลือกในราคาที่สูงกว่าการผลิตในรูปแบบทั่วไป ซึ่งโรงสีในพื้นที่ตำบลกันทรารมย์เหล่านี้ได้ทำบันทึกข้อตกลง (MOU) กับจังหวัดศรีสะเกษในการออกใบรับรองมาตรฐานความปลอดภัยของเมล็ดพันธุ์ข้าวให้กับเกษตรกรในพื้นที่หากเกษตรกรได้รับใบรับรองมาตรฐานจะสามารถจำหน่ายข้าวเปลือกได้ในราคามาตรฐานอื่นที่สูงกว่าราคามาตรฐานทั่วไป ซึ่งแตกต่างจากการผลิตข้าวด้วยสารเคมี ส่งผลให้เกษตรกรมีกำลังใจในการร่วมมือกันผลิตข้าวหอมมะลิในระบบปลอดภัยมากขึ้นสอดคล้องกับ อาภา หวังเกียรติ และสมภพ ดอนดี (2562 : บทคัดย่อ) กล่าวว่า การผลิตข้าวอินทรีย์ที่ได้คุณภาพและเป็นไปตามมาตรฐานเพื่อการแข่งขัน ควรมีหน่วยงานในท้องถิ่น หน่วยงานจังหวัดหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้การรับรองและหาหน้าที่เป็นผู้เชื่อมโยงการตลาดจับคู่กลุ่มชาวนาผู้ผลิตข้าวอินทรีย์ กับผู้ประกอบการค้าข้าวที่เข้าร่วมโครงการ และจัดให้มีการทำบันทึกข้อตกลง (MOU) ซื้อขายผลผลิตข้าวจากโครงการฯ การกำกับดูแลและการให้สินเชื่อ สนับสนุนผู้ประกอบการค้าข้าว ในการจำหน่ายและส่งออกผลผลิต โดยอาจมีหน่วยงานช่วยสนับสนุนค่าตรวจรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ รวมทั้งการสนับสนุนการตลาดและประชาสัมพันธ์จะส่งผลให้ผลผลิตของกลุ่มฯ มีมูลค่าเพิ่มสูงขึ้นกว่าราคาผลผลิตในมาตรฐานอื่น และกลุ่มฯ สามารถขับเคลื่อนได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

1.3 สภาพด้านการส่งเสริมการขาย กลุ่มวิสาหกิจข้าวหอมมะลิชุมชนบ้านโคกโพธิ์เป็นกลุ่มข้าวเพื่อการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวหอมมะลิพันธุ์ 105 ซึ่งอยู่ในช่วงการพัฒนาและผลิตพันธุ์ข้าวไปสู่การผลิตแบบอินทรีย์ จึงได้เปลี่ยนแนวทางการผลิตเป็นรูปแบบพีจีเอส เพื่อพัฒนาด้านผลิตภัณฑ์ที่มีความหลากหลายมาก

ขึ้น ในการช่วยเพิ่มมูลค่าผลผลิตเพื่อให้เกษตรกรสามารถยกระดับเศรษฐกิจครัวเรือนและพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน ทั้งนี้ยังต้องอาศัยการจัดการด้านองค์ความรู้ในการช่วยส่งเสริมการขายและช่องทางการตลาดเพิ่มขึ้นให้กับกลุ่มฯ เพราะปัจจุบันช่องทางการจัดจำหน่ายยังมีเพียงการจำหน่ายให้กับโรงสีในพื้นที่ร้านค้าภายในตำบลกันทรารมย์ และช่องทางการจำหน่ายอีกช่องทางคือ วิธีการขายโดยตรงกับผู้ซื้อที่มารับซื้อในพื้นที่ควรมีการยกระดับการเพิ่มช่องทางการตลาดโดยใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเข้ามาช่วยเพิ่มช่องทางการตลาดให้กับกลุ่ม เนื่องจากมีต้นทุนต่ำ แต่การเข้าถึงของผู้บริโภคสูง ซึ่งผู้ซื้อและผู้ขายสามารถติดต่อสื่อสารกันได้โดยตรงโดยไม่ผ่านคนกลางทำให้ช่องทางการตลาดด้วยระบบออนไลน์ดังกล่าวประสบความสำเร็จสูงสุดคล้อยกับ ฉัตรยาพร เสมอใจ (2558 : 104-115) กล่าวว่า ช่องทางการตลาดควรเน้นช่องทางที่ผู้บริโภคคุ้นเคย และพัฒนารูปแบบให้มีความสะดวกให้สามารถเข้าถึงได้ง่ายขึ้น เพราะพฤติกรรมผู้บริโภคมีการใช้สื่อสารสนเทศออนไลน์ในการสื่อสารในชีวิตประจำวันมากขึ้น กอปรกับการซื้อสินค้าผ่านสื่อออนไลน์มากขึ้น การใช้เว็บไซต์ เฟซบุ๊ก ไลน์ รวมถึงการใช้ คิวอาร์โค้ด เข้ามาประยุกต์ใช้ในการเพิ่มการเข้าถึงสินค้าและบริการ โดยระบบดังกล่าวเป็นช่องทางการตลาดที่มีค่าใช้จ่ายต่ำแต่ผลตอบแทนสูง โดยผู้ค้าควรจัดให้มีผู้ดูแลโดยตรงให้มีความเคลื่อนไหวตลอดเวลา คอยโพสต์ข้อมูลข่าวสาร ตอบข้อซักถามรับคำสั่งซื้อตลอดไม่ให้เงียบจึงจะทำให้การสื่อสารผ่านสื่อออนไลน์ประสบความสำเร็จได้

2. รูปแบบการประยุกต์ใช้นวัตกรรม และเทคโนโลยีในการเพิ่มศักยภาพการแข่งขันทางการตลาดกลุ่มวิสาหกิจข้าวหอมมะลิชุมชนบ้านโคกโพธิ์ ในปัจจุบันกลุ่มฯ ได้จัดการระบบการทำงานในการติดต่อสื่อสารกันภายในกลุ่มด้วยแอปพลิเคชันไลน์ โดยพบว่า กลุ่มฯมีความรู้ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการทำธุรกิจออนไลน์ไม่เพียงพอ จะใช้มือถือแอปพลิเคชันไลน์ ไว้ประสานงานข่าวสารและองค์ความรู้ต่างๆ ภายในกลุ่มเท่านั้น ส่วนเฟซบุ๊กเพื่อใช้งานโซเชียลติดต่อสื่อสารส่วนตัว และในส่วนเรื่ององค์ความรู้ในการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดังกล่าวยังไม่สามารถเข้าถึงได้การใช้งานในรูปแบบเชิงธุรกิจพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ การใช้งานแอปพลิเคชันบนโทรศัพท์มือถือสามารถโทรส่วนใหญ่จึงเน้นที่การแลกเปลี่ยนข้อมูลกัน นอกจากนี้ยังพบว่า สภาพการใช้งานเทคโนโลยีสารสนเทศของกลุ่มวิสาหกิจข้าวหอมมะลิชุมชนฯ ส่วนใหญ่ใช้โทรศัพท์มือถือสมาร์ทโฟนเพื่อติดต่อสื่อสารงานภายในกลุ่มฯ และยังไม่มียังมีความรู้ที่เพียงพอในด้านกฎหมายพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์และการตลาดออนไลน์ นอกจากนี้ยังพบว่า สมาชิกกลุ่มฯ มีองค์ความรู้ในการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศอยู่ในระดับน้อย ในขณะที่เดียวกันสมาชิกกลุ่มฯ มีความรู้ในการใช้งานอินเทอร์เน็ต อยู่ในระดับสูงที่สุด แต่ความรู้ในการนาเทคโนโลยีและนวัตกรรมระบบสารสนเทศมาใช้ในการประกอบธุรกิจของกลุ่มฯ อยู่ในระดับน้อยที่สุด ดังนั้นเมื่อพิจารณาตามข้อมูลควรมีการจัดอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการใช้ประโยชน์เทคโนโลยีสารสนเทศประเภทไลน์ เฟซบุ๊ก และคิวอาร์โค้ดให้กับเกษตรกรเพิ่มขึ้น เนื่องจากเกษตรกรส่วนใหญ่มีพื้นฐานการใช้งานเทคโนโลยีเหล่านี้ในเบื้องต้น หากมีการส่งเสริมศักยภาพการใช้งานเพิ่มขึ้นเกษตรกรจะสามารถนำองค์ความรู้ที่ได้มาประยุกต์ใช้งานในกลุ่มฯ สามารถติดต่อสื่อสารกับผู้ซื้อได้โดยตรง และรวดเร็วขึ้น สอดคล้องกับ โกสินทร์ ชานาญพล และสุตาใจ โล่ห์วนิชชัย (2562 : 130-138) กล่าวว่า ผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนส่วนใหญ่ใช้สมาร์ทโฟนเป็นเครื่องมือในการติดต่อสื่อสาร ซึ่งเป็นความรู้พื้นฐานด้านการใช้สื่อออนไลน์ในการพัฒนาศักยภาพการทำธุรกิจออนไลน์ ใช้เฟสบุ๊คและไลน์ในการติดต่อสื่อสาร ผู้ประกอบการส่วนใหญ่ควรต้องนำเทคโนโลยีและนวัตกรรมดิจิทัลมาใช้ในการประกอบธุรกิจโดยเฉพาะอย่างยิ่งการประชาสัมพันธ์สินค้า เพื่อให้สามารถเพิ่มลูกค้าและยอดขาย โดยรูปแบบที่ต้องการคือการใช้สื่อสังคมออนไลน์ที่สามารถใช้งานบนสมาร์

โฟนได้ เพราะจะทำให้เกิดความสะดวกรวดเร็วในการติดต่อสื่อสารกับลูกค้าได้ตลอดเวลาจากนี้ด้านองค์ความรู้ การฝึกอบรมพัฒนาฯ เจื่อนไขการเข้าร่วมการทาเกษตรอินทรีย์ระบบพีจีเอส สมาชิกในกลุ่มวิสาหกิจข้าวหอมมะลิชุมชนบ้านโคกโพนาฯ จะต้องเข้าร่วมการอบรมมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ และทำสัญญาปฏิบัติตามกฎ กติกากลุ่ม เข้าร่วมกิจกรรมสำคัญของกลุ่มฯ โดยหน่วยงานผู้ให้การสนับสนุนคือ สำนักงานเกษตรอำเภออุษันธุ์ สำนักงานเกษตรจังหวัดศรีสะเกษ เจ้าหน้าที่เกษตรตำบลในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลกันทรารมย์ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการช่วยผลักดันให้กลุ่มวิสาหกิจข้าวหอมมะลิชุมชนบ้านโคกโพนาฯ ได้เข้าร่วมอบรมพัฒนาศักยภาพการผลิตข้าวหอมมะลินทรีย์ด้วยระบบพีจีเอส โดยหลักการสำคัญของการเข้าร่วมอบรมคือ เพิ่มองค์ความรู้และความชำนาญในกระบวนการผลิตของเกษตรกรในการการขับเคลื่อนเกษตรอินทรีย์และพัฒนาการผลิตเกษตรอินทรีย์เป็นองค์รวมตลอดห่วงโซ่การผลิต การแปรรูปการตลาดให้เป็นการเกษตรที่ทันสมัย มินวัตกรรม มีการเชื่อมโยงการผลิตจากชนบทไปสู่ตลาดเชิงพาณิชย์ในระดับที่สูงขึ้น สอดคล้องกับ อภิชาติใจอารีย์ (2561 : บทคัดย่อ) กล่าวว่า การอบรมให้ความรู้แก่เกษตรกรผู้ผลิตเกษตรอินทรีย์ เป็นหนึ่งในแนวทางการเพิ่มองค์ความรู้ให้เกษตรกรมีความชำนาญในกระบวนการผลิต ตลอดจนสร้างความสนใจและตื่นตัวในการผลิตสินค้าเกษตรอินทรีย์ และทำให้เกษตรกรได้รับความรู้เพิ่มเติมในการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีและวิทยาการสมัยใหม่เพื่อเข้าสู่การรับรองมาตรฐาน และเกิดการพัฒนาในการสร้างเครือข่ายที่สามารถเชื่อมโยงองค์ความรู้ไปยังเกษตรกรพื้นบ้านสู่เกษตรเชิงพาณิชย์

3. การพัฒนาระบบการตรวจสอบและติดตามกระบวนการผลิตข้าวหอมมะลิด้วย QR Codeของกลุ่มวิสาหกิจข้าวหอมมะลิชุมชนบ้านโคกโพนา พบว่าการพัฒนาระบบการตรวจสอบและติดตามกระบวนการผลิตข้าวหอมมะลิด้วย QR Code ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านโคกโพนา ผู้วิจัยได้ดำเนินการจัดฝึกอบรมให้ความรู้การประยุกต์ใช้ระบบสารสนเทศประเภท Facebook และคิวอาร์โค้ด โดยหลังดำเนินการฝึกอบรมเป็นที่เรียบร้อยแล้ว ได้มีการพัฒนาระบบช่องทางการตลาดด้วยระบบสารสนเทศประเภท Facebook และคิวอาร์โค้ด โดยใช้ชื่อเพจ Facebook ว่า “กลุ่มข้าวอินทรีย์(PGS)บ้านโคกโพนา ตำบลกันทรารมย์” เพื่อใช้ในการประชาสัมพันธ์ข้อมูลกลุ่มและเพื่อติดต่อสื่อสารกับสมาชิกในกลุ่มและผู้บริโภคภายนอก ผู้วิจัยใช้วิธีการบรรยายอบรมการสร้างเพจเฟซบุ๊กให้กับสมาชิกกลุ่มฯ จำนวน 30 คน เมื่อได้รูปแบบเพจแล้วขั้นตอนต่อไปคือบรรยายเรื่องการให้สมาชิกกลุ่มฯ ได้เลือกผู้ดูแลเพจ เฟซบุ๊กเพื่อใช้ในการอัปเดตข้อมูลข่าวสาร รูปภาพกิจกรรมของเพจ และบรรยายวิธีการการจัดทำเพจ เพื่อประชาสัมพันธ์ผลผลิตเพื่อจำหน่าย ต่อจากนั้นผู้วิจัยได้พัฒนาการเข้าถึงข้อมูลด้วยระบบ QR Code ให้กับกลุ่มด้วยการ Generate URL ของเพจไปที่เว็บไซต์ผู้ให้บริการที่ลิงค์ <https://www.hs3lzx.com/qrcode/> จะได้ QR Code ของกลุ่มฯ เพื่อใช้งานต่อไป โดยการพัฒนาระบบคิวอาร์โค้ดของกลุ่มฯ มีเป้าหมายเพื่อให้เข้าถึงแหล่งข้อมูลของการผลิตข้าวหอมมะลินทรีย์ได้สะดวกและรวดเร็ว ตรวจสอบข้อมูลแหล่งที่มาของการผลิตและให้ผู้บริโภคมั่นใจในคุณภาพของผลผลิตจากเกษตรกรผู้ปลูกข้าวหอมมะลินทรีย์เพิ่มขึ้น สอดคล้องกับ สัจจา ไกรสรรัตน์ และเจนคณิต สุขสัมฤทธิ์ (2561 : บทคัดย่อ) กล่าวว่า การสร้างคิวอาร์โค้ด (QR code) เพื่อการตรวจสอบย้อนกลับช่วยเปิดมุมมองใหม่ให้กับเกษตรกรในการทำการตลาดออนไลน์ ก่อให้เกิดบริการออนไลน์เพื่อสร้างคุณค่าเชิงคุณภาพผลผลิตทางการเกษตร นำเสนอเรื่องราวที่อยู่เบื้องหลังผลผลิตทางการเกษตรจากแปลงปลูกผลผลิตทางการเกษตรถึงผู้บริโภค (Farm totable) เกษตรกรและเจ้าของผลผลิต สามารถส่งต่อคุณค่าไปยังผู้บริโภคได้โดยตรง ผ่าน คิวอาร์โค้ด (QRcode) ที่สามารถตรวจสอบย้อนกลับถึงกิจกรรมการเพาะปลูกเพื่อสร้างมาตรฐานผลิตที่มี

คุณภาพ และปลอดภัยนอกจากนี้ยังพบว่า สมาชิกกลุ่มฯ ที่เข้าร่วมอบรมการพัฒนากระบวนการตรวจสอบและติดตามกระบวนการผลิตข้าวหอมมะลิด้วย QR Code ๓ มีความพึงพอใจต่อประเมินประสิทธิภาพและความพึงพอใจต่อการเข้าร่วมอบรมการพัฒนากระบวนการตรวจสอบและติดตามกระบวนการผลิตข้าวหอมมะลิด้วย QR Code อยู่ในระดับมาก อาจเป็นเพราะเป็นเทคโนโลยีที่เป็นสิ่งใหม่ของกลุ่มฯ โดยสมาชิกบางรายใช้เห็นระบบคิวอาร์โค้ดผ่านแอปพลิเคชัน และคิดว่าการเข้าถึงข้อมูลด้วยคิวอาร์โค้ดนั้นสะดวกและรวดเร็ว เข้าถึงง่าย ข้อมูลไม่ผิดพลาดถ้านำมาประยุกต์ใช้กับกลุ่มฯ จะทำให้กลุ่มฯ ทนต่อการเปลี่ยนแปลง และน่าสนใจขึ้นสอดคล้องกับ ขวัญจุฑา คำบวรลือ และคณะ (2560 : 184-193) กล่าวว่า เกษตรกรผู้เข้าร่วมอบรมการนาเทคโนโลยีคิวอาร์โค้ดมาใช้ในผลิตภัณฑ์การเกษตรมีความเข้าใจ และพึงพอใจต่อการเข้าร่วมเป็นอย่างมาก เนื่องจากได้รับความรู้ และมีความเข้าใจเพิ่มเติมเกี่ยวกับการนาเทคโนโลยีคิวอาร์โค้ดมาใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลการผลิตผลผลิตทางการเกษตร โดยเฉพาะลักษณะและประโยชน์ของระบบคิวอาร์โค้ดที่สามารถให้ผู้สนใจได้ค้นคว้าและเข้าถึงแหล่งข้อมูลได้อย่างรวดเร็วแม่นยำ น่าสนใจและกระตุ้นให้มีการเข้าชมข้อมูลของแหล่งผลผลิตมากขึ้น

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการวิจัยในครั้งนี้

1.1 ปัญหาเรื่องการรับรองมาตรฐานอินทรีย์ในการทำนาอินทรีย์ในพื้นที่ยังมีปัญหามาก ทำให้เกษตรกรในพื้นที่มีความต้องการผลิตข้าวหอมมะลินทรีย์อยู่ในระดับน้อย ดังนั้น กลุ่มวิสาหกิจชุมชนข้าวหอมมะลิบ้านโคกโพธิ์ต้องสร้างความเชื่อมั่นและเพิ่มมูลค่าการผลิตให้กับผู้บริโภค และเกษตรกรผู้ผลิตข้าวมาตรฐานอื่น โดยผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งตัวกลุ่มฯ ที่ผลิต หน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องช่วยกันส่งเสริมและสนับสนุนระบบการตรวจประเมินการรับรองแบบชุมชนรับรอง (พีจีเอส) ในกระบวนการทำนาอินทรีย์ที่มีค่าใช้จ่ายในการรับรองมาตรฐานที่ไม่สูงเพื่อเป็นการพัฒนาระบบและขยายฐานการผลิตข้าวหอมมะลินทรีย์ของเกษตรกรในพื้นที่สู่พื้นที่อื่นๆ ต่อไป

1.2 ด้านการตลาดควรพัฒนาและส่งเสริมให้การผลิตข้าวหอมมะลินทรีย์ระบบพีจีเอสเป็นแหล่งเรียนรู้ต้นแบบ ที่ให้ประชาชนในพื้นที่และพื้นที่อื่นสามารถเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ และสามารถขยายฐานความรู้การผลิตเพิ่มขึ้น เพื่อให้พื้นที่เป็นแหล่งการผลิตข้าวหอมมะลินทรีย์ที่มีความเฉพาะตัวและยั่งยืน

1.3 ปัญหาการส่งเสริมองค์ความรู้ด้านเทคโนโลยีและนวัตกรรมเพื่อเพิ่มช่องทางการตลาดข้าวอินทรีย์ของกลุ่มฯ พบว่า เกษตรกรในกลุ่มฯ ส่วนใหญ่มีพื้นฐานการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศด้วยมือถือในระดับพื้นฐาน ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีการจัดการอบรมการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีเพื่อเพิ่มช่องทางการตลาดให้กับกลุ่มฯ อย่างต่อเนื่อง เพื่อให้กลุ่มฯ สามารถขับเคลื่อนและพัฒนาช่องทางการตลาดด้วยตนเองต่อไปได้อย่างเข้มแข็งและยั่งยืน

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาและพัฒนางานวิจัยด้านการเพิ่มช่องทางการตลาดออนไลน์อย่างต่อเนื่อง

2.2 ควรมีการพัฒนางานวิจัยด้านการแปรรูปผลผลิตข้าวหอมมะลินทรีย์จากเมล็ดพันธุ์ที่ไม่ได้มาตรฐานมาแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์เพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจให้กับชุมชน

2.3 ควรมีการวิจัยเชิงปฏิบัติการเกี่ยวกับระบบการจัดการและการจัดหาบัญชีของกลุ่มวิสาหกิจข้าวหอมมะลิชุมชนบ้านโคกโพนา

เอกสารอ้างอิง

- กรมส่งเสริมการเกษตร. (2557). *วิสาหกิจชุมชน*. กรุงเทพมหานคร: กรมส่งเสริมการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.
- โกสินทร์ ชำนาญพล และ สุตาใจ โล่ห์วนิชชัย. (2562). การพัฒนารูปแบบเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อส่งเสริมศักยภาพผู้ประกอบการ. *วารสารราชพฤกษ์*. 17 (2), 130-138.
- ขวัญจุฑา คำบันลือ และคณะ. (2560). การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีควาร์โค้ดเพื่อส่งเสริมกิจกรรมการเรียนรู้สำหรับศูนย์รวมสายพันธุ์กล้วยเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดกำแพงเพชร. *วารสารศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยนครสวรรค์*. 19 (1), 184-193.
- จิตติพัฒน์ จำเริญเจือ และวิภาวี กฤษณะภูติ. (2557). *แนวทางการพัฒนาการจัดการศูนย์ส่งเสริมและผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวชุมชนในจังหวัดกาฬสินธุ์สู่ความยั่งยืน*. หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนาสังคมคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ฉัตยาพร เสมอใจ. (2558). กลยุทธ์ตลาดสำหรับวิสาหกิจชุมชน: กรณีศึกษากระเทียมโทนดองอบต.บางกร่าง จังหวัดนนทบุรี. *วารสารวิชาการราชภัฏพระนคร*. 6 (2), 104-115.
- วิรัชพัชร บางปลากด. (2562). ศึกษาวิเคราะห์หลักพุทธธรรมในการพึ่งตนเองของกลุ่มเกษตรกรอินทรีย์บ้านพันเสา อำเภอบางระกា จังหวัดพิษณุโลก. *Journal of MCU Peace Studies*. 7 (3), 838-853.
- ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ. (2552). *การบริหารการตลาดยุคใหม่*. กรุงเทพมหานคร: อรรถสาธ.
- สรธรรม เกตตะพันธุ์ และคณะ. (2561). ผลของการใช้ระบบการรับรองแบบมีส่วนร่วม (พีจีเอส) ในชุมชนเกษตรกรอินทรีย์. *Thai Journal of Science and Technology*. 7 (4), 333-354.
- สัจจา ไกรศรีรัตน์ และเจนคณิต สุขสัมฤทธิ์. (2561). *การสร้างอัตลักษณ์ตราสินค้าสับประรดจังหวัดราชบุรีโดยใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์และเทคโนโลยีสื่อสารดิจิทัลระบบคิวอาร์โค้ด*. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- เสรี พงศ์พิศ. (2546). *ฐานคิดจากแผนแม่บทสู่วิสาหกิจชุมชน*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ภูมิปัญญาไท.
- อภิชาติ ใจอารีย์. (2561). แนวทางการขับเคลื่อนเกษตรกรอินทรีย์เพื่อสร้างความมั่นคงด้านอาหารปลอดภัยสำหรับชุมชน : บทสะท้อนจากภาคปฏิบัติการ. *วารสารมหาวิทยาลัยศิลปากร*. 38, (5), 1-17.
- อาภา หวังเกียรติ และสมภาพ ดอนดี. (2562). *ตลาดอินทรีย์ของชาวนาภาคกลาง*. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) และมูลนิธิชีวิตไท (Local Act).